Suomalaisen Eläin- ja Kasvitieteellisen Seuran Vanamon
Kasvitieteellisiä Julkaisuja
Osa 9. N:o 5.
Annales Botanici Societatis Zoologicæ-Botanicæ Fennicæ Vanamo
Tom. 9. N:o 5.

TIETOJA SPHAGNUM-LAJIEN LEVINNEISYYDESTÄ JA KASVUPAIKKOJEN LUONTEESTA VARSINAIS-SUOMESSA

A. V. AUER

Deutsches Referat:
Zur Kenntnis der Verbreitung sowie des Standortscharakters der *Sphagnum*-Arten in Südwestfinnland (Ab)

HELSINKI 1937

Digitized by the Internet Archive
in 2025

HELSINKI 1937
SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINON OY.

https://archive.org/details/annales-botanici-fennici_1937_9_5

Tunnettua lienee, että yksityiskohtaiset tiedot eri rahkasammallajien levinneisyydestä maassamme ovat hyvin vaillinaiset, voipa sanoa melkein olemattomat, varsinkin mikäli asia koskee viimeisten vuosikymmenien kuluessa julkaistuja tietoja. Mitään yhtenäistä asiaa koskevaa esitystä ei lienekään julkaistu senjälkeen, kun toht. H. Lindbergin *Sphagna Cuspidata*-ryhmän levinneisyyttä Skandinaviassa ja Suomessa käsittelevä teos ilmestyi lähellä tämän vuosisadan vaihdetta. Senvuoksi lienevätkin paikallaan kaikki näiden kiintoisien ja samalla luonnon- ja ihmisenkin taloudessa tärkeiden sammallajien maatamme koskevat levinneisyystiedot. Näiden puutetta yrittää myös tämä vähäinen luettelo korvata. Havaintoalueena tosin on vain Suomen lounainen nurkkaus eikä sekään kokonaan.

Miksi juuri tämä alue on valittu havaintoalueeksi, johtuu siitä, että kirjoittaja on kotiseudultaan Varsinais-Suomesta kerännyt enimmän osan tietojaan *Sphagnum*-lajeista. Rahkasammalien keräilyä ja tutkimista olen harjoittanut v:sta 1932 lähtien, jolloin arvoisa opettajani prof. H. Varis opetti minulle eräällä suoretkeilyllä rahkasammaltuntemuksen alkeita. Samanaikaisesti aloin kiinnittää huomiota soiden rahkasammalsosiologiaan, joista havainnoistani tulen tässä yhteydessä myös esittämään joitakin piirteitä. Omakohtaiset havaintoni ovat paitsi eräistä Turun lähipitäjistä (Maaria, Rusko, Raisio, Masku, Vahto) myöskin hieman kauempaa, kuten Pöytyältä ja Yläneeltä, Perniöstä sekä Laitilasta. Enin osa löytötietojani on peräisin v:lta 1933. Vuosien varrella olen tarkastanut ja tutkinut kokoelmani monesti, kriitilliset näytteet useampaankin kertaan. Lisäksi on prof. H. Varis ystävällisesti tarkistanut osan kokoelmaani ja määrännyt eräitä näytteitä.

Löytöpaikkatietoni olisivat kuitenkin huomattavan puutteelliset, ellei minulla olisi ollut tilaisuutta niitä täydentää revidoimalla

Turun Yliopiston kokoelmia sekä käymällä läpi Helsingin Yliopiston kasvitieteellisen museon kokoelmien *Ab*:sta kerätyt rahkasammalnäytteet. Sen lisäksi olen ottanut huomioon toht. H. LINDBERGin (1899) *Sphagna Cuspidata*-ryhmän selvittelyssä esiintulleet *Ab*:tä koskevat löytöpaikkatiedot. Samoin olen täydentänyt luetteloani DUSÉNin (1887) teoksesta saamillani löytötiedoilla. Täten olen voinut koota tietoja kaikkiaan 30:sta eri pitäjästä[1], jotka kuitenkin melkein järjestään sijaitsevat rannikolla, jotkut saaristossakin (esim. Velkua, Nauvo, Houtskär). Sisämaa jää melkein kokonaan Pöytyältä (ja Yläneeltä) keräämieni tietojen varaan. Pitäjät olen järjestänyt esityksessäni niiden Turusta olevan etäisyyden mukaan, siten että Turku tulee ko. havaintoalueen keskipisteeksi.

Yksistään tässä esitettyjen löytöpaikkatietojen perusteella ei voi suinkaan aina ratkaista ko. lajien yleisyyttä Varsinais-Suomessa, sillä ensiksikin, kuten edellä olevasta lienee selvinnyt, on alue vielä suurimmaksi osaksi sphagnologisesti melko tuntematonta. Toiseksi ovat löytöpaikkaluettelot laaditut kokoelmissa olevien näytteiden mukaan. Varsinkin yleisistä lajeista ovat luettelot toisinaan tulleet suhteettoman lyhyiksi, nämä lajit (esim. *S. fuscum*, *S. angustifolium*, *S. magellanicum*) kun eivät yleisyydellään ole voineet erikoisesti houkutella keräilijöitä näytteitä ottamaan. Kuitenkin olen monesti luonut ko. lajien esiintymisestä havaintoihini perustuvan yleiskatsauksen, jota voitanee pitää joltisenkin luotettavana, vaikka löytötiedot eivät olisikaan lukuisia.

Havaintoalueelta on tämän luettelon mukaan löytynyt 34 eri *Sphagnum*-lajia, mikäli pidämme (ja epäilemättä oikein) *S. inundatum*ia itsenäisenä lajina. Yksityisistä pitäjistä pääsee lähimmäksi mainittua summaa Bromarv (30 eri lajia; leg. O. Sundvik), jota voineekin pitää eräänä sphagnologisesti parhaiten tutkituista pitäjistä koko maassamme. Suomen 37:stä rahkasammallajista tuskin enää monikaan lisä voi löytyä tämän pitäjän rajojen sisäpuolelta. Näin ei voi sanoa muista havaintoalueen pitäjistä, joista havaittujen *Sphagnum*-lajien luvun perusteella seuraa lähinnä Parainen

[1] Olen laskenut mukaan myös Pöytyän naapuripitäjän Yläneen, vaikka se jo oikeastaan kuuluu Satakuntaan (*St*), syystä, että seitsemää »yläneläistä» rahkasammallajia koskevat havaintoni ovat tehdyt aivan *Ab*-maakuntaan kuuluvan Pöytyän rajan välittömässä läheisyydessä.

(25 lajia), senjälkeen Masku (23), sitten Maaria, Pöytyä ja Perniö (21) sekä Rusko (20).

Maamme rahkasammallajeista puuttuvat *Ab*:n alueelta seuraavat: *S. annulatum*, *S. Ångstroemii* ja *S. molle*. Nämä voinevat — pohjoista *S. Ångstroemii*ta lukuunottamatta — kuitenkin vastaisuudessa kaikki löytyä täältäkin. Atlanttisen *S. molle*n löytyminen *Ab*:sta lienee vain ajan kysymys (lähin löytöpaikka Satakunnassa).

Useimmin esiintyvistä henkilönimistä olen käyttänyt seuraavia lyhennyksiä: Fr. E. (= Fredr. Elfving), L. E. K. (= L. E. Kari), K. L. (= K. Linkola), O. S. (= O. Sundvik) ja E. V. (= E. Vainio). Lisäksi HMF = Helsingin Yliopiston kasvitieteellisen museon kokoelmat (Herbarium Musei Fennici). Milloin löytäjää ei erikoisesti mainita, on sinä ollut kirjoittaja.

Systemaattinen järjestys on C. Jensenin teoksen »Danmarks Mosser» I (1915) mukainen, eräitä poikkeuksia (*S. Jensenii*, *S. Wulfianum*) lukuunottamatta.

Näytteet, joiden mukaan luettelo on tehty, ovat Helsingin ja Turun Yliopiston kokoelmissa, osittain myös kirjoittajan hallussa, mikäli asia koskee itse keräämiäni sammalia. Näistä on kuitenkin monesta kaksoiskappaleet yliopistojen kokoelmissa. Mainittakoon vielä, että toht. H. Lindberg on aikoinaan revidoinut enimmät HMF-kokoelman näytteet, kun sensijaan kirjoittaja on määrännyt ja tarkistanut omat sekä Turun Yliopiston rahkasammalkokoelman näytekappaleet.

Sphagnum cuspidatum Ehrh. (= *laxifolium* C. Müll.).

Turku, Pahaniemi 1923 (E. V.); Kaarina, Ispoinen, »vuorella lammikossa» 1923 (E. V.); Maaria, Hirvensalo 1923 (L. E. K.); Raisio, »Metsäkulma», lähellä Kullaan kallioita, loivalla, hieman vettä valuvalla kalliolla (tavallisuudesta poikkeava muoto); Masku, Karevan rahkarämenevan länsilaitajuotissa; Vahto, Rehtsuonrahka, *Scheuchzeria*-sosiatiossa; Parainen, »kärr nära Parsby», 1872 (Fr. E., HMF) sekä Pyhänsuu, »kalliolätäkössä», c. fr. 1910 (K. L., HMF); Karuna, Karunagård 1874 (Fr. E., HMF); Paimio, »Spurila, Breidilä» 1898 (H. Lindberg 1899, s. 9); Pöytyä, Mustanoja, useita paikkoja: Isorahka, *Eriophorum polystachyum*-sosiatiossa rahkarämeen laitajuotissa; Valkeasaarenrahka, *Rhynchospora alba*-sosiatiossa (eräässä toisessa paikassa c. fr.); Mustaluodonsuo; Kitaarahka; Yläne, Pöytärahka ja Reitolanrahkan itäpuolella lähellä Pöytyän rajaa, *Scheuchzeria*-sosiatioissa; Perniö, Teijo, Punasuo, valtaojan vedessä; Bromarv, lukuisia löytöjä, usein c. fr. 1903 ja 1904 (O. S., HMF).

S. cuspidatum on havaintoalueella etupäässä rämeitten laitajuottien sekä keskiosien mätäsvälikuljujen asukas, joissa se paikoin muodostaa muiden suokasvien kanssa sosiatioita. Vain harvoin sen tapaa kalliolätäköissä, vielä harvemmin kostealta kalliolta, josta sen löysin v. 1933 Raision Metsäkulmalta, pitäjän pohjoisosassa. Sammal oli tässä tapauksessa hydrofiliseksi *S. cuspidatum*iksi verraten kiinteäkasvustoinen, väriltään vihertävänkeltaisen ja kellanruskean kirjava.

Yleisiä seuralaiskasveja soilla ovat havaintojeni mukaan varvuista *Andromeda, Oxycoccus quadripetalus;* ruohoista *Scheuchzeria, Drosera rotundifolia* ja *D. anglica;* sarakasveista *Carex limosa, Eriophorum vaginatum, Rhynchospora alba* ja *Scirpus caespitosus;* lehtisammalista *Drepanocladus fluitans;* rahkasammalista *S. magellanicum, S. Dusenii, S. tenellum.*

S. Dusenii C. J.

K a a r i n a, Ispoinen, »in stagno supra rupem» 1923 (E. V.); M a a r i a, Hirvensalo 1922 ja 1923 (E. V. ja L. E. K.); R u s k o, Pomporahka, laitajuottien *Eriophorum polystachyum-* ja *Carex rostrata*-sosiatioissa; M a s k u, Karevanrahkan laitajuoteissa, c. fr.; V a h t o, Rehtsuonrahka, lisäksi saman suon N o u s i a i s t e n puoleisen osan laitajuotissa; P a r a i n e n, Pyhänsuu, »vedessä kalliosuolla» 1911 (K. L., HMF); M e r i m a s k u, c. fr. 1923 (L. E. K.); K a r u n a, Karunagård 1874 (Fr. E., HMF); P a i m i o »Spurila, Breidilä och Isosuo» 1898 (H. Lindberg 1899, s. 11); P ö y t y ä, Valkeasaarenrahka, *Scheuchzeria*-sosiatiossa; Y l ä n e, Reitolanrahka, suursaranevan juotissa; K u s t a v i, Lypörtö 1893 (O. Bergroth, HMF); P e r n i ö, Teijo, Punasuo, suolammen reunassa; B r o m a r v, monesta paikasta lukuisia näytteitä, toisinaan c. fr., 1904 (O. S., HMF); V i h t i, 1851 (W. Nylander, HMF).

S. Dusenii kasvaa samanlaisilla paikoilla kuin edellinenkin laji. Lisäksi seuralaiskasvitkin ovat suureksi osaksi samoja. Tavallisista sarakasviseuralaisista olen huomannut myös *Eriophorum polystachyum*ia. Rahkasammalista lienee tavallisimpia seuralaisia *S. magellanicum*, jota kasvaa yleisesti hieman korkeammassa horisontaalitasossa *S. Dusenii*-juottien reunoissa tai keskellä.

S. Jensenii Lindb. fil.

P a i m i o, »Spurila, Isosuo (60° 20′), sparsamt bland *S. papillosum, S. Dusenii, S. amblyphyllum, S. mucronatum*» 1898 (H. Lindberg 1899, s. 15); B r o m a r v, »Prästgårdsmalmkärret» 1903 sekä »Malmen» 1904 (O. S., HMF).

Yllä ovat ainoat tiedossani olevat *S. Jensenii*-löydöt *Ab*:sta. Todennäköisesti tämä Euroopassa itäinen ja pohjoinen laji ei kuitenkaan ole täällä näin harvinainen, vaikka se kyllä vasta Pohjois- ja Itä-Suomessa tuleekin yleisemmäksi (vrt. H. LINDBERG 1899).

S. obtusum Warnst.

K a a r i n a, pajua kasvavassa soistuneessa kuusimetsän laidassa 1935 (H. Varis); R u s k o, Pomporahkan länsilaidan juotissa; M a s k u, Karevanrahkan länsilaitajuotissa, c. fr.; N a a n t a l i, Luonnonmaa 1923 (E. V.); P a r a i n e n, Mustfinnträsk, »soistuneella *Carex rostr.*-rannalla» 1910, Lampisträsk ja Gräggböleträsk, »nevalla» 1911 sekä »Håggaisträsk» 1913 (K. L., HMF); P ö y t y ä, Mustanoja, useampia löytöpaikkoja: Kuurnamaanrahkan länsilaitajuotissa, missä *Menyanthes* vallitsee, seassa verraten yleisesti *Carex rostrata*a, tervaleppää ja koivua taimina; samassa suossa myös *Carex limosa*-sosiatiossa; Valkeasaarenrahka, juotissa; Kurjenrahkan itäpuolella korpimaisen metsän reunassa *Carex chordorrhiza*-sosiatiossa; P e r n i ö, Teijo, Punasuo, *Calla*-rikkaassa ojanvarsiniittypensaikossa; L a i t i l a, Untamala, Isorahkan itäpuolella olevassa suoniityssä; B r o m a r v, eri löytöpaikkoja 1904 (O. S., HMF); K a r j a l o h j a, »kärr» 1903 sekä »kärr vid landsvägen 1 km söder om kyrkan» 1904 (O. S., HMF); L o h j a (H. Lindberg, HMF) sekä »Ojamo källor, sank strand» 1899 (H. LINDBERG 1899, siv. 18).

Laji ei nähdäkseni ole mikään harvinaisuus havaintoalueella. Mikäli olen voinut omakohtaisesti havaita, näyttää *S. obtusum* olevan mesotrofisten tai ± eutrofisten laitajuottien ja suoniittyjen sammal. Seuralaiskasveista ovat ensisijassa mainittavia *Oxycoccus quadripetalus, Carex rostrata, C. chordorrhiza, C. limosa, Menyanthes, Equisetum limosum, Comarum, Calla*, harvemmin *Potentilla erecta, Viola palustris, Agrostis canina* ja *Calamagrostis purpurea*. Lehtisammalseuralaisista ovat mainittavat *Aulacomnium palustre* ja *Drepanocladus fluitans*, rahkasammalista *S. riparium, S. teres* ja *S. subsecundum*.

S. Lindbergii Schimp.

R u s k o, Pomporahkan luoteislaita, rahkamättäiden välisessä kuljussa pienellä alalla; M a s k u, Karevanrahka, vetisen juotin laidassa c. fr. sekä eräässä toisessa kohdassa *S. fuscum*-mättäiden välissä; P ö y t y ä, Isorahka (parissa kohdassa), muodostaa sosiatioita *Scheuchzeria*n seurassa; Y l ä n e, Reitolanrahka, suursaranevan vetisessä juotissa; P e r n i ö, Teijo, Punasuo, parissa kohdassa (myös *Scheuchzeria*-sosiatiossa).

H. LINDBERGin (1899) mukaan on *S. Lindbergii* Etelä-Suomessa hyvin harvinainen. HMF-kokoelmassa on eräs pieni näyte

Pernajasta Uudellamaalla (leg. Th. Saelan 1854), mutta LINDBERGin mielestä »lokalen torde dock med skäl kunna anses osäker, då *S. Lindbergii* oaktadt ifrigt sökande ingenstädes kunnat påfinnas i sydligaste Finland» (l. c., s. 7). LINDBERG ilmoittaa lajin eteläisimmäksi löytöpaikaksi maassamme Ruskealan (vähän alle 62° p. l.). Kirjoittajan *S. Lindbergii*-löytö Perniöstä on melkoista etelämpänä (60°12′) kuten muutkin ko. lajin löytöni Varsinais-Suomesta. Näiden tietojen valossa ei Pernajan (60°20′) löytöä ole pakko pitää epävarmana. Maamme pohjoisosissa laji tullee kyllä selvästi yleisemmäksi.

Havaintoalueellani *S. Lindbergii* viihtyy rämeitten laitajuottien ja mätäsvälikuljujen verraten oligotrafentin seuralaiskasviston parissa. Selvimpiä sosiatioita se muodostaa *Scheuchzeria*n kanssa. Muista havaitsemistani seuralaiskasveista mainittakoon *Carex limosa*, *Drosera rotundifolia* ja *D. anglica*, mutta myös *Rhynchospora alba* ja *Menyanthes*. *Oxycoccus quadripetalus* ja *Andromeda* eivät puutu *S. Lindbergii*-sosiatioistakaan. Sammalseuralaisista ovat ensisijassa mainittavia *S. papillosum*, *S. Dusenii*, *S. riparium* ja *S. apiculatum*.

S. apiculatum H. Lindb. (= *mucronatum* Russ.).

K a a r i n a, Ispoinen, pienessä metsäsuonsilmäkkeessä; M a a r i a, Hirvensalo 1922 ja 1923 (L. E. K.) sekä Kärsämäki, Pomporahkan kaakkois- ja eteläpuolella korpipensaikossa; R u s k o, Pomporahkan länsilaitajuotissa, c. fr.; M a s k u, Karevanrahka, länsilaitajuotin varrella; N a a n t a l i, Luonnonmaa, c. fr. 1873 (Fr. E., HMF); P a r a i n e n, Gunnarsnäs, 1872 (Fr. E., HMF) ja Pyhänsuu, »metsänlaidassa kostealla paikalla» sekä »suossa metsässä» 1911 (K. L., HMF); P ö y t y ä, Mustanoja, useita paikkoja: Kitaarahka ja Kuurnamaanrahka, *Menyanthes*- ja *Carex lasiocarpa*-sosiatioissa; Kurjenrahka sekä sen itäpuolella korpimaisen metsän reunassa *Carex chordorrhiza*-sosiatiossa *S. obtusum*in seassa; K u s t a v i, »holme utanför Elmnäs» 1891 (O. Bergroth); S ä r k i s a l o 1933 (P. Niemelä); P e r n i ö, Teijo, Punasuo, useissa kohdin rämeen laitajuotissa, kuivausojissa, suolammin reunassa; L a i t i l a, Untamala, Isorahkan länsilaidan isovarpuisessa rämekorvessa; B r o m a r v, lukuisia löytöpaikkoja 1903 ja 1904 (O. S., HMF); K a r j a l o h j a, muutamia löytöjä 1901–03–04 (O. S., HMF).

Laji on yleisimpiä rämeitten laitajuottien sammalia ja muodostaa usein yhtenäisiä kasvustoja. Tavallisia seuralaiskasveja ovat *Oxycoccus quadripetalus*, *Andromeda*, *Carex rostrata*, *C. limosa*, *C. lasiocarpa*, *C. pauciflora*, *C. magellanica*, *Menyanthes*, *Equisetum limosum*, *Comarum*, *Scheuchzeria*, sammalista *Calliergon stramineum* ja *Sphagnum magellanicum*.

S. amblyphyllum Russ.

R u s k o, Pomporahkan luoteislaidan letossa (det. H. Varis), lisäksi länsilaidan juotissa; M a s k u, Karevanrahkan vetisessä länsilaitajuotissa; P a r a i n e n, »Mustfinnträsk, soistuneella *Carex rostrata*-rannalla» sekä »nevamaisella suolla» ja »Tara, Kormträsk, rämeellä» 1910, »Gräggböleträsk, nevalla» 1911, Håggaisträsk ja Toijoisträsk 1913 (K. L., HMF); P a i m i o, »Spurila», 1878 (H. Lindberg 1899, s. 21); S ä r k i s a l o, »ojan varrella» 1933 (P. Niemelä); B r o m a r v, »Vitlaks, f.d. träsket» 1903 sekä »Norrstrand, skogäng» 1904 (O. S., HMF).

On jotenkin varmaa, että tämä sammal on Varsinais-Suomessa liikkumillani seuduilla paljoa yleisempi, kuin mitä löytöhavainnoistani voi päätellä. Habitukseltaan ei lajia ole ensi aluksi helppo tuntea, joten se voi kyllä jäädä huomaamatta. Seuralaiskasvihavaintoni ovat siksi niukkoja, ettei ole asianmukaista niitä esittää. Mainittakoon, että prof. H. Variksen suullisen tiedonannon mukaan *S. amblyphyllum* kasvaa usein *S. riparium*in seurassa. Tämä ei kuitenkaan nimenomaan koske ko. havaintoaluetta.

S. angustifolium C. J.

K a a r i n a, Ispoinen, pienessä metsäsuonsilmäkkeessä; M a a r i a, Hirvensalo 1922 (E. V.) sekä Kärsämäki, Pomporahkan lounaispuolen korpipensaikossa; M a s k u, Karevanrahkan länsilaidan tervalepikössä; P a r a i n e n, Pyhänsuu, »soistuneessa koivumetsässä niityn laidassa» 1910, Levoträsk 1911, Kormträsk ja Håggaisträsk 1913 (K. L., HMF); P ö y t y ä, Mustanoja, Isorahkan pohjoisosassa sekä Kuurnamaanrahkassa; P e r n i ö, Ylikylä 1924 (H. Roivainen) ja Hämeenkylä, Kovamäki, korpikuusikossa; B r o m a r v lukuisia löytöjä, toisinaan c. fr., 1903–04 (O. S., HMF).

Laji on Varsinais-Suomessakin yleisimpiä rahkasammalia, joka — kuten tunnettua — viihtyy parhaiten metsäisillä soilla ja soistuneissa metsänlaiteissa kuin myöskin kalliosoistumissa. Suomailla on seuralaiskasvisto usein sangen kirjavaa; sosiologista affiniteettia määrättyihin lajeihin ei ole helppoa huomata. Varpuseuralaiset ovat kuitenkin huomattavan konstantteja; tavallisimpia ja runsaimpia ovat *Oxycoccus quadripetalus*, *Andromeda*, *Betula nana*, *Empetrum*, *Vaccinium uliginosum*, *Ledum*, *Calluna* ja *Vaccinium vitis-idaea*. Sarakasveista mainittakoon esimerkkeinä *Eriophorum vaginatum*, *Carex rostrata*, *C. pauciflora*, ruohoista taas *Rubus chamaemorus*, *Drosera rotundifolia* ja *Melampyrum pratense*. Lehtisammalseuralaisista ovat ensi sijalla *Polytrichum strictum*, *Aulacomnium palustre* ja *Pleurozium*, rahkasammalista *S. magellanicum* ja *S. fuscum* sekä korpimaisissa paikoissa *S. centrale*.

S. pulchrum (Lindb.) Warnst.

P ö y t y ä, »i S-delen av Isosuo» 1911 (H. Rancken, HMF). Oma löytöni Pöytyän Valkeasaarenrahkalta Isosuosta etelään sijaitsi eräässä suon länsiosan juotissa, löytövuosi 1933; T e n h o l a, Svenskby, Stormossen 1913 (H. Rancken ja L. Oesch, HMF).

Laji on kaikesta päättäen Varsinais-Suomessa kuten muuallakin maassamme harvinainen. Helposti tunnettavana kiinnittäisi se kyllä *Sphagnum*-keräilijän huomion puoleensa. Paikka, josta sitä Pöytyältä löysin, oli *Carex rostrata*-valtainen ympäristöään vetisempi juotti. Tässä kasvoi *S. pulchrum*ia kapeahkoissa uomissa *S. papillosum*-kohonemien väleissä.

S. balticum Russ.

R u s k o, Pomporahkan länsilaidassa; M a s k u, Karevanrahkan länsilaidassa sekä myös kuivahkon keskustan *Sph. fuscum*-mättäiden reunoissa; P a i m i o, »Spurila» 1898 (H. Lindberg 1899, s. 23); P ö y t y ä, Mustanoja, Mustaluodonsuo; Y l ä n e, Pöytärahka, mätäsvälijuottien *Scheuchzeria*- ja *Eriophorum vaginatum*-sosiatioissa *S. fuscum* ja *S. rubellum*-mättäiden väleissä; P e r n i ö, Teijo, Punasuo; B r o m a r v, »mosse» ja »Prästgårdsskogskärret» 1903 (O. S., HMF).

S. balticum ei ole huomioitteni mukaan havaintoalueella varsin yleinen. Luonteeltaan se on selvästi oliogotrafenttinen, kuten seuralaiskasvistokin osoittaa. Varvuista on ensi sijassa mainittava *Andromeda*, sitten seuraavat *Oxycoccus quadripetalus*, *O. microcarpus* ja *Calluna*. Sarakasveista viihtyy *Sph. balticum*in seurassa erittäinkin *Eriophorum vaginatum* ja myös *Scirpus caespitosus*. Ruohokasveista *Scheuchzeria* esiintyy usein vallitsevana siellä missä *S. balticum*kin, toisinaan myös *Rubus chamaemorus*, *Drosera rotundifolia* ja *D. anglica*. Selvästi mätästävillä kohdilla on sammalseuralaisena *Leptoscyphus* (*Mylia*) *anomalus*. Rahkasammalseuralaisia ovat *S. rubellum*, *S. magellanicum*, *S. fuscum* ja *S. tenellum*. Joskus voi *S. balticum*-sosiatioissa viihtyä jäkäläkin, esim. *Cladonia squamosa*.

S. riparium Ångstr.

M a a r i a, Hirvenluoto 1923 (E. V.); R u s k o, Pomporahkan länsilaidan kosteassa tervalepikössä; M a s k u, Karevanrahkan länsilaidassa; K u u s i s t o, Munkäng 1920-luvulla (L. E. K.); V a h t o, Rehtsuonrahkan itälaitajuotin *Calla*-sosiatiossa; N a a n t a l i, Luonnonmaa 1923 (E. V.) sekä Viialan järven rannassa; P a r a i n e n, Gunnarsnäs 1872 (Fr. E.; Dusén 1887, s. 96) sekä Mustfinnträsk, »soistuneella *Carex rostr.*-rannalla» 1910,

Gräggböleträsk 1911 ja Toijoisträsk 1913 (K. L., HMF); Pöytyä, Isorahkan laitajuotin *Carex rostrata*-valtaisessa sosiatiossa; Särkisalo 1933 (P. Niemelä); Perniö, Teijo, Punasuo, korpiojan varrella sekä Hämeenkylä, Kovamäki, korpikuusikossa; Laitila, Untamala, Isorahkan itäpuolella kuiville lasketun järven poukamassa c. fr.; Bromarv, lukuisia löytöjä 1903 (O. S., HMF); Karjalohja, eri löytöpaikkoja: »kärr vid Tullnäs» 1899, »fukt. skog» 1901 ja »kärr 1 km söder om kyrkan» 1904 (O. S., HMF).

Kosteitten laitajuottien, korpien ja puronvarsien tyyppisammalia. Muodostaa usein melkein puhtaita kasvustoja. Varvuista esiintyy seuralaisena useimmiten vain isolehtinen *Oxycoccus quadripetalus*. Saroista ovat vallitsevimmat *Carex canescens* ja *C. limosa*, ruohoista *Comarum*. Verraten niukkoina sammalseuralaisina mainittakoon *S. apiculatum* ja *S. obtusum* (*S. amblyphyllum*, ks. s. 7).

S. tenellum Brid.

Kaarina, Ispoinen, »vuorella lammikossa» 1923 (E. V.); Rusko, Karevanrahka, *Carex rostrata*n seassa laitajuotissa sekä Pomporahkan länsilaidassa *S. fuscum—Calluna*-sosiatiossa c. fr.; Raisio, »Metsäkulma», pienessä kosteikossa laajalla kalliotasanteella pitäjän pohjoisosassa; Masku, Karevanrahkan keskustassa *S. fuscum*-mättäiden välisissä painanteissa c. fr.; Parainen, Gunnarsnäs, »i bergbölar» c. fr. 1872 (Fr. E., HMF) sekä »Vepo» 1872 (Fr. E.; Dusén 1887, s. 70); Karuna, c. fr. 1874 (Fr. E.; Dusén 1887, s. 70); Pöytyä, Mustanoja, Valkeasaarenrahkassa ja Mustaluodonsuossa; Perniö, Teijo, Punasuo; Laitila, Untamala, Isorahkan keskiosassa; Bromarv, lukuisia löytöjä, usein c. fr., 1903 (O. S., HMF); Karjalohja 1878 (V. F. Brotherus; Dusén 1887, s. 70).

Lajin tyypillinen kasvupaikka näyttää olevan matala painanne rahkarämeen mättäiden välissä. Poikkeuksina ovat kalliokosteikot, joista edellä on löytöpaikkaluettelossa kolmisen esimerkkiä. Seuralaiskasvisto on huomioitteni mukaan melko konstantti. Varvuista esiintyy *Andromeda* melkein 100-prosenttisesti *Sph. tenellum*-sosiatioissa, usein on myös *Oxycoccus microcarpus*ta sekä *O. quadripetalus*ta. Tavallisia seuralaisia ovat edelleen *Eriophorum vaginatum*, *Scirpus caespitosus* sekä *Drosera rotundifolia* ja *Rubus chamaemorus*. Maksasammalista tapaa *Cladopodiella fluitans*ia sangen usein *S. tenellum*-yksilöiden välissä. Rahkasammalista näyttää *S. balticum*illa olevan lähinnä samanlaiset kasvupaikkavaatimukset.

S. Wulfianum Girg.

Kaarina, »in silva Pisparisti pone urbem» 1872 (Fr. E., HMF); Maaria, Kärsämäki, kosteassa mäntymetsässä Pomporahkan kaakkoispuolella

sekä »n. 1 km Hellaksen tehtaalta itään korvessa» 1936 (H. Varis); Raisio, Somersoja, metsäsuonsilmäkkeen laidassa kuusivaltaisessa metsässä; Parainen, Gunnarsnäs 1871 (Fr. E., HMF); Bromarv, lukuisia löytöjä, esim. Körvik, »granskog» ja myös »tallskog» 1904 (O. S., HMF); Lohja, »grankärr» ja »grankärr på åsen» 1903 (O. S., HMF).

Tämä komea korpisammal on *Ab*:ssa verraten harvinainen. Omat havaintoni ovat siksi niukat, etten voi esittää mitään erikoistietoja seuralaiskasvistosta.

S. fuscum (Schimp.) Klinggr.

Rusko, Pomporahka; Masku, Karevanrahka, valtakasvina rämeellä mättäitä muodostavana, poikkeuksellisesti huomattu rahkamättäiden välissä *S. Lindbergii*n seurassa; Kuusisto, Munkäng, 1920-luvulla (L. E. K.); Parainen, Mustfinnträsk, »rämeen maareunalla» 1911 sekä »rämeellä mättäitä muodostavana» 1913 (K. L., HMF); Sauvo, Sandö 1877 (Fr. E., HMF); Pöytyä, Mustanoja, Kyhmyrahka, kanervan ja tupasvillan kanssa sosiatioita muodostavana sekä Mustaluodonsuo, kalvakkanevassa pieninä väriltään tummankahvinruskeina läikkinä suon tasapinnassa; Yläne, Reitolanrahkan itäpuolella; Perniö, Teijo, Punasuo; Bromarv, eri löytöpaikkoja 1903–04 (O. S., HMF); Lohja 1903 (O. S., HMF).

Epäilemättä havaintoalueen laajimmat yhtenäiset yhdyskunnat muodostava rahkasammal, joka useimmille soille ja suoalueille on suorastaan leimanantava. Seuralaiskasvisto on melkoisen vakiintunut kokoonpanoltaan. Aivan tavallisista seuralaisvarvuista ovat lähinnä mainittavia *Andromeda*, *Empetrum*, *Calluna* ja *Oxycoccus quadripetalus*, mutta myös *Betula nana*, *Oxycoccus microcarpus*, *Vaccinium uliginosum* ja *Ledum*. Sarakasveista on tupasvilla (*Eriophorum vaginatum*) hyvin tavallinen. Ainoat havaitsemani ruohot *S. fuscum*-yhdyskunnissa ovat *Rubus chamaemorus* ja *Drosera rotundifolia*, jotka ovat sangen yleisiä. Sammalista tapaa maksasammalen *Leptoscyphus anomalus* yleisimmin *S. fuscum*in seurassa. Lehtisammalseuralaisista ovat ensisijassa mainitsemisen arvoisia *Polytrichum strictum*, *Pleurozium*, *Aulacomnium palustre* ja *Dicranum Bergeri*, rahkasammalista taas *S. angustifolium*, *S. magellanicum* ja *S. rubellum*. *S. fuscum*-mättäiden kuivaluontoisuuden vuoksi kasvaa niillä usein poronjäkäliä *Cladonia rangiferina* ja *C. alpestris*.

S. Warnstorfii Russ.

Maaria, Kärsämäki, Pomporahkan kaakkoispuolen korpipensaikossa; Rusko, Pomporahkan luoteislaidan letossa sekä lettopensaikossa; Masku,

Karevanrahkan luoteislaidan tervalepikössä; Kuusisto, Munkäng 1920-luvulla (L. E. K.); Parainen, Mustfinnträsk 1913 (K. L., HMF); Pöytyä, Mustanoja, Kuurnamaanrahkan pohjoispuolisessa eutrofisessa suoniityssä niukasti *S. tereksen* seassa; Bromarv, »källor», useita löytöjä 1901–03 (O. S., HMF); Karjalohja, useita löytöpaikkoja 1901–03–04 (O. S., HMF).

Tämä Pohjois-Suomen lettotyyppien muotosammal näyttää Varsinais-Suomen suoalueilla olevan suhteellisen harvinainen, syystä että suot täällä ovat enimmäkseen oligotrofisia luonteeltaan. Kalkkialueiden soistumilla *S. Warnstorfii* lienee yleisempi, mutta muuten sitä tapaa havaintoalueella vain verraten vähissä määrin ravinto-rikkaimmissa laitajuoteissa. Seuralaiskasvisto on melkoisen runsaslajista ja käsittää suurimmaksi osaksi ± eutrafenttejä lajeja, mutta havaintomateriaalini tästä asiasta on perin niukka.

S. rubellum Wils.

Masku, Karevanrahka, nevarämeen *S. fuscum*-mättäissä, lisäksi hygrofilisempänä muotona suon pohjoislaidan poikkijuotin vedessä; Parainen, Kormträsk, »rämeellä» 1910 sekä »mättäillä *Erioph. vag.*-suolla» 1913 ja Mustfinnträsk, »rämemättäillä» 1913 (K. L., HMF); Perniö, Teijo, Punasuo; Bromarv, Malmen, useita löytöjä 1903–04 (O. S., HMF).

Laji lienee oikeastaan yllättävän niukasti löydettävissä Varsinais-Suomen soilta, vaikka sopivia kasvupaikkoja on tälle oligotrafentille sammalelle kyllä runsaasti. Mitä omiin havaintoihini tulee, niin saattaa olla, etten aina ole tullut lajia huomanneeksi. Toiselta puolen ovat siitä HMF-kokoelmankin esittämät löytöpaikat huomattavan vähälukuisia. — Vaikka löytöni lajista ovatkin niukat, voinen kuitenkin niiden perusteella mainita jonkun sanan sen seuralaiskasvistostakin, koska laji huomioitteni mukaan yleensä esiintyy verraten runsaana. Yhtäläisyydet seuralaiskasvistoon nähden *S. fuscum*in kanssa ovat huomattavat. Samat varvut, sarakasvit, ruohot, lehti- ja maksasammalet, osittain vielä rahkasammaletkin seuraavat *S. rubellum*ia. Rahkasammalista on kuitenkin mielestäni erikoisesti mainittava *S. magellanicum*, koska se usein kasvaa *S. rubellum*in seurassa korkeamman mätästason ja matalamman kuljutason välissä.

S. acutifolium Ehrh.

Turku, »Skanskärret» 1874 (Fr. E., HMF) sekä »hautausmaan takana» c. fr. 1928 (E. V.), lisäksi Ruissalon metsäisillä kallioilla 1923 (E. V. ja L. E. K.

sekä kirjoittaja 1931) ja Pahaniemessä (E. V.) sekä Muhkurissa 1923 (L. E. K.); Maaria, Hirvensalo 1923 (E. V. ja L. E. K.) sekä Kärsämäki, »n. 1 km Hellaksen tehtaalta itään» 1936 (H. Varis) ja Pomporahkan laidoilla mättäinä; Rusko, Pomporahkan länsilaita, *Calluna*-sosiatiossa; Raisio, Somersoja, pienessä metsäsuonsilmässä c. fr. sekä tiiviinä mättäinä havumetsäisillä kallioilla; Masku, Karevanrahkan laitamilla; Naantali, Luonnonmaa 1923 (E. V.); Parainen, »Pitå» 1873 (Fr. E., HMF) sekä Kvidja, »kosteikossa kallion päällä» c. fr. 1908, »Lampis, suotuneella kalliorinteellä» 1911 ja Bodnäs, »pienen metsäsuon reunassa» 1924 (K. L., HMF); Sauvo, Smörvik 1874 (Fr. E., HMF); Velkua, Mustaluoto; eräs muoto, joka on nähtävästi kasvanut hyvin tiiviinä mättäänä kalliolla, on ulkoasultaan huvittavassa määrässä *Leucobryum*in näköinen, 1926 (E. V.); Pöytyä, Mustanoja, Kyhmyrahka sekä lähellä Kurjenrahkaa havumetsän laidassa puolukan seurassa; Houtskär, Äpplö 1891 (O. Bergroth, HMF); Perniö, Hämeenkylä, Kovamäki, korpikuusikossa sekä »Kalliolan» mäellä; Laitila, Untamala, (O. S., HMF); Karjalohja 1904 (O. S., HMF); Lohja 1903; (O. S., HMF).

S. acutifolium on havaintoalueella epäilemättä eräs yleisimmistä rahkasammalista, jonka yleisyyttä vielä lisää se seikka, ettei se esiintymisessään ole rajoittunut soihin, vaan oikeastaan vielä paremmin viihtyy havumetsissä ja kallioilla, missä se muodostaa tiiviitä ja korkeita mättäitä. Kallioesiintymiä en ole varsinaisesti tutkinut, mutta soilla olen lajin yleisiksi seuralaiskasveiksi huomannut varvuista kanervan, vaivaiskoivun ja karpalon, sarakasveista tupasvillan ja ruohoista suomuuraimen. *Polytrichum strictum* on nähdäkseni yleisin lehtisammal *S. acutifolium*-mättäissä.

S. quinquefarium (Lindb.) Warnst.

Rymättylä, Pakinainen, Pähkinäinen, korkean mäntymetsäisen merenrantakallion pengermillä, 17. V. 1937.

Kirjoittaja löysi tätä ilmeisesti *Ab*:lle uutta rahkasammalta, jonka haaralehdet ovat kauniisti viidessä rivissä (siitä nimi!) yllämainitusta paikasta juuri tarpeeksi ajoissa, jotta tieto ehtisi tähän julkaisuun. Lajia kasvoi st cp kanervanvarpujen varjossa yhtenäisinä mätäskasvustoina, samaan tapaan kuin *S. acutifolium*, jota paikalla myöskin kasvoi. Lajin kasvupaikat (kirjoittajan näkemät) ovat maakunnissa *N* (Helsinki, Degerö) ja *Al* (Jomala, Kasberg) samanlaisia kuin Rymättylässäkin.

S. plumulosum Röll (= *subnitens* Russ. et Warnst.).

Maaria, Pomporahkan kaakkoislaidan ulkopuolella korpipensaikossa; Rusko, Pomporahkan luoteislaidan lettopensaikossa; Masku, Karevan-

rahka, pienenä mättäänä länsiosan juotissa, niukasti c. fr.; Kuusisto, Munkäng, 1920-luvulla (L. E. K.); Bromarv, lukuisia löytöpaikkoja 1903–11 (O. S., HMF); Tenhola, Svenskby, Stormossen 1911 (H. Rancken, HMF).

Tämä väriltään sangen vaihteleva, heikosti, mutta luonteenomaisesti kiiltävä rahkasammal ei ole useasti osunut vastaani Varsinais-Suomen soilla. Laji lienee kuitenkin lähemmän rannikon ravintorikkaammilla soistumilla tavallisempi; luonteeltaan se lienee puolivaatelias.

S. Russowii Warnst.

Kaarina, Ispoinen, »in stagno supra rupem» 1923 (E. V.) sekä pienessä metsäsuonsilmäkkeessä; Maaria, Hirvensalo 1922–23 (E. V. ja L. E. K.) sekä 1926 (E. V.); Raisio, Somersoja, metsäsuonsilmäkkeen laidassa; Masku, Karevanrahkan länsilaita, rämemättäissä lähellä korpea; Parainen, Mustfinnträsk 1913 (K. L., HMF); Särkisalo, Finnarv 1920 (Fr. E., HMF); Perniö, Hämeenkylä, Kovamäki, korpikuusikossa; Laitila, Untamala, Isorahkan itälaita, suoniityn reunassa; Bromarv, useita löytöpaikkoja, esim. »Malmen», »Räkuby», »Prästgårdsbärgskärret» 1903–04 (O. S., HMF); Lohja, »grankärr på åsen» 1903 (O. S., HMF).

Omakohtaiset havaintoni tästä ± mesotrofisesta, tyypillisenä jokseenkin helposti tunnettavasta lajista ovat melko vähälukuisia, koska en ole tullut sitä kyllin tarkkaan huomioineeksi. Voinee kuitenkin pitää varmana, ettei laji yleisyydessä vedä vertoja *S. acutifolium*ille eikä *S. angustifolium*ille, joiden kanssa sillä usein on samantapaiset kasvupaikat.

S. Girgensohnii Russ.

Turku, useita paikkoja: Ruissalo 1862 (A. E. Brander) sekä tammilehdossa; Pahaniemi 1923 (E. V.) sekä Muhkuri 1923 (L. E. K.) ja 1936; Kaarina, »Pisparisti pone urbem» 1872 (Fr. E., HMF) sekä Ispoinen, havumetsässä; Maaria, Airisto, Vepsänsaari 1922 (E. V.) sekä Kärsämäki 1936 (H. Varis); Raisio, Vatsela, puron varrella kuusikossa; Naantali, Viiala 1922 (E. V.); Parainen, »Qvidja, in abiegno paludoso» c. fr. 1873 (Fr. E., HMF) sekä Gräggböleträsk 1911 (K. L., HMF); Karuna 1874 (Fr. E., HMF); Perniö, Ylikylä 1924 (H. Roivainen) sekä Hämeenkylä, Kovamäki, korpikuusikossa; Bromarv, lukuisia löytöpaikkoja, myös c. fr., 1903–04 (O. S., HMF); Karjalohja 1904 (O. S., HMF); Lohja, »grankärr på åsen» 1903 (O. S., HMF).

Varjoisten kuusimetsien ja soistuneitten kovienmaiden tyypillisimpiä rahkasammalia. Yleinen sopivilla paikoilla yli havaintoalueen.

S. fimbriatum Wils.

K a a r i n a, Ispoinen 1873 (Fr. E., HMF); R u s k o, Pomporahkan länsilaidan tervalepikössä; R a i s i o, Somersoja, kosteassa havumetsässä c. fr.; K u u s i s t o, Munkäng, 1920-luvulla (L. E. K.); N a a n t a l i, Luonnonmaa 1924 (E. V.); P a r a i n e n, Björkö 1873 (Fr. E., HMF) ja »Kapellstrand» (O. M. Reuter; Dusén 1887, s. 85) sekä Gräggböleträsk 1911 (K. L., HMF); P ö y t y ä, Pöytärahkan laita, ojavarressa c. fr.; P e r n i ö, Teijo, Punasuon laita, *Calla*-sosiatiossa; L a i t i l a, Untamala, Isorahkan laita, sekametsä, ojavarressa; B r o m a r v, useita löytöpaikkoja 1903–04 (O. S., HMF); K a r j a l o h j a, Särkijärvi 1899 sekä »kärrand bland viden» 1901 (O. S., HMF).

S. fimbriatum viihtyy samanlaisilla kasvupaikoilla kuin *S. Girgensohnii*, mutta ei ilmeisesti ole aivan yhtä yleinen. Kosteat painanteet havumetsissä sekä soiden ja metsien rajakohtien varjoiset ojavarret näyttävät olevan tämän lajin mieluisimpia kasvupaikkoja.

S. subsecundum Nees.

T u r k u, »Skanskärret prope urbem» 1874 (Fr. E., HMF); M a a r i a, Kärsämäki, ampumakentän takana laakean kalliotasanteen vettymässä sekä Pomporahkan itälaitajuotissa; R u s k o, Pomporahkan länsilaitajuotissa; M a s k u, Karevanrahkan länsilaitajuotin *Rhynchospora alba*-sosiatiossa; P a r a i n e n, Qvidja 1873 ja Lindberg 1874 (Fr. E., HMF) sekä Gräggböleträsk 1911 (K. L., HMF); N a u v o, »pone Finnby» 1874 (Fr. E., HMF); P ö y t y ä, Valkeasaarenrahkan juotissa; Mustaluodonsuo, *Carex limosa*n; ja *C. lasiocarpa*n seurassa sekä Pöytärahkan eteläosan *Carex limosa*-sosiatiossa; S ä r k i s a l o, Finnarv, »in abieto paludoso» 1920 (Fr. E., HMF); L a i t i l a, Untamala, Isorahkan itäpuolella olevassa suoniityssä; B r o m a r v, »tallmalmkärret» ja »Vitlax, f. d. träsk» 1903 sekä »Malmen» 1904 (O. S., HMF); L o h j a, »åsen» 1903 (O. S., HMF).

Laji on havaintoalueella yleensä vetisten sekä ± eutrofisten juottien rahkasammal. Sarakasveista ovat huomioitteni mukaan tavallisia seuralaisia *Carex limosa, C. chordorrhiza, C. lasiocarpa, C. rostrata*, jossain määrin myös *Rhynchospora alba* ja *Eriophorum polystachyum*. Ruohoista esiintyy *Menyanthes* varsin usein *S. subsecundum*in seurassa eikä *Drosera rotundifolia*kaan monesti puutu. Rahkasammalseuralaisista ovat ensisijassa mainittavat *S. apiculatum* ja *S. teres*.

S. inundatum Russ., Warnst.

M a a r i a, Hirvensalo 1874 (Fr. E., HMF) sekä Kärsämäki, Pomporahkan kaakkoispuolen korpipensaikossa, lisäksi suon itälaitajuotissa; R u s k o,

Pomporahkan länsilaitajuotin *Calla*-sosiatiossa; Raisio, Somersoja, hieman eutrofisen metsäsuonsilmäkkeen korpimaisessa laidassa; Naantali Luonnonmaa 1923 (E. V.); Sauvo, Karunagård 1874 (Fr. E., HMF); Nauvo, »i kärr vester om Finnby» 1874 (Fr. E., HMF); Pöytyä, Mustanoja, Kuurnamaanrahka, suoniityssä sekä *Carex limosa*-sosiatiossa suon ja metsän rajajuotissa, lisäksi Valkeasaarenrahkan länsiosan kostean saravaltaisen juotin *Scirpus caespitosus*-sosiatiossa; Bromarv, 1899 (E. Häyrén, HMF) sekä »Malmen» ym. löytöpaikkoja 1904 (O. S., HMF).

*S. inundatum*ia on useasti pidetty edellisen lajin muunnoksena. Se eroaa siitä kuitenkin mm. suurempien varsilehtiensä sekä yleensä paljoa karkeatekoisemman habituksensa puolesta siksi huomattavasti, että sitä voitanee kyllä pitää itsenäisenä lajina. Kasvupaikkavaatimuksissa ja seuralaiskasvistossa sillä on samanlaisia piirteitä kuin *S. subsecundum*illakin.

S. contortum Schultz. (= *laricinum* Spruce).

Maaria, Pomporahkan kaakkoisnurkan korpimaisessa juotissa; Rusko, Pomporahkan länsi- ja luoteislaidan lettopensaikossa; Parainen, Mustfinnträsk. »soistuneella *Carex rostr.*-rannalla» 1910 sekä 1913 (K. L., HMF); Särkisalo, Aisböle 1920 (Fr. E., HMF); Bromarv, »nedanför källor vid Östanbärgsviken» 1903 sekä »Vitlax» 1913 (O. S., HMF); Karjalohja, »kärr» 1901 (O. S., HMF); Lohja, Ojamo, »in litore paludosa» 1878 (S. O. Lindberg, HMF).

Tämä *Subsecunda*-ryhmän ehkä kaunein laji on todennäköisesti myös ryhmän harvinaisin. Se lienee samalla vaateliain, joskin havaintoni Varsinais-Suomessa ovat tämän seikan todistamiseksi niukkoja. Mainittakoon kuitenkin, että eräällä löytöpaikalla (Rusko) huomasin *S. contortum*in seuralaisena runsaasti *Carex heleonastes*ta ja aivan lähettyvillä lisäksi *C. livida*a.

S. platyphyllum Sull.

Kaarina, Ispoinen, »in paludosis montanis» 1874 (Fr. E., HMF); Maaria, Hirvensalo 1874 (Fr. E.; Dusén 1887, s. 77); Rusko, Pomporahkan luoteislaitajuotissa; Raisio, Somersoja, pienen, eutrofisen metsäsuonsilmäkkeen *Carex Goodenowii*-sosiatiossa; Parainen, Gunnarsnäs 1874 (Fr. E., HMF); Nauvo, »prope Finnby» 1874 (Fr. E., HMF); Yläne, Reitolanrahka, *Carex rostrata*-nevan vetisen juotin *Rhynchospora alba*-sosiatiossa; Lohja (H. Lindberg, HMF) sekä »Ojamo och Havonsaari» (S. O. Lindberg; Dusén 1887, s. 77).

Kuten kaikki *Subsecunda*-ryhmän lajit on *S. platyphyllum*kin verraten eutrafentti luonteeltaan. Kasvupaikan laatu näyttää aiheutta-

van lajissa huomattavia ulkonäköeroavaisuuksia. Niinpä on sammal vetisissä suojuoteissa väriltään sangen tumma, kasvultaan verraten pysty, ja näissä löyhissä kasvustoissa saattaa huomata sitäpaitsi normalien yksilöiden ohella melkein haarattomia »*subsimplex*»-muotoja (Yläne, Reitolanrahka). Sensijaan ajoittain kuivuvissa kasvupaikoissa sammal on vaalean vihertävänkeltainen, herneen värinen, veltosti alustaa vastaan painautunut.

S. squarrosum Crome.

T u r k u, Ruissalo 1862 (A. E. Brander, HMF) sekä tammilehdossa; R a i s i o, Linnus, kostean sekametsän laidassa; K u u s i s t o, Munkäng 1920-luvulla (L. E. K.); N a a n t a l i, Luonnonmaa 1923 (E. V.); P a r a i n e n, Qvidja c. fr. 1873 (Fr. E., HMF) sekä Tara, Kormträsk, »soistuvalla rannalla» 1910, Gräggböleträsk 1911, Lampisträsk 1913 ja »Mustfinnträsk, soistuneella *Carex rostrata*-rannalla» c. fr. 1915 (K. L., HMF); M e r i m a s k u, 1856 (Karsten, HMF); P ö y t y ä, Valkeasaarenrahkan pohjoislaitajuotissa lähellä metsän korpimaista reunaa; K u s t a v i, Eskola, »dike» 1893 (O. Bergroth, HMF); H o u t s k ä r, Näset, varjoisessa sekametsässä; P e r n i ö, Ylikylä 1924 (H. Roivainen) sekä Hämeenkylä, Kovamäki, korpikuusikossa c. fr.; L a i t i l a, Untamala, Isorahkan itäpuolisessa suoniityssä; B r o m a r v, Vitlax ym. löytöpaikkoja, c. fr. 1903 (O. S., HMF); T e n h o l a 1872 (E. Juslin, HMF); K a r j a l o h j a, »torfgrop ovan vatten» sekä »videsnår vid sjöstrand» 1901 (O. S., HMF); L o h j a, Jalansaari, Ekudden 1917 (H. Lindberg, HMF).

S. squarrosum on havaintoalueella yleinen tuoreitten sekametsien ja märkien korvenrantojen laji. Tuontuostakin sen tapaa itiöpesäkkeellisenä.

S. teres (Schimp.) Ångstr.

M a a r i a, Pomporahkan kaakkoispuolella *Phragmites*-rikkaan juotin mätäsvälissä c. fr. sekä myös korpipensaikossa; R u s k o, Pomporahkan luoteislaidan tervalepikössä lahopuulla, lisäksi lettoniityssä f. *squarrosum*ina; M a s k u, Karevanrahkan länsilaitajuotissa; K u u s i s t o, Munkäng 1920-luvulla (L. E. K.); P a r a i n e n, »Mustfinnträsk, soistuneella niityllä» 1910 ja »*C. rostr.*-vyöllä» 1913, Gräggböleträsk 1911, Lemlaks, Grundvik, »*Carex Good.*-vyöllä» sekä Lampisträsk 1913 (K. L., HMF); M e r i m a s k u (Karsten enl. R. Hult; Dusén 1887, s. 82); P ö y t y ä, Mustanoja, Kuurnamaanrahkan pohjoispuolisessa suoniityssä; S ä r k i s a l o, Finnarv 1920 (Fr. E., HMF); P e r n i ö, Teijo, Punasuo, suoniityssä; L a i t i l a, Untamala, Isorahkan itäpuolella olevassa suoniityssä; B r o m a r v, eri löytöpaikkoja, mm. »v. *squarrosulum*»: »kärr vid Norrstrand» 1903 (O. S., HMF); K a r j a l o h j a, »äng vid Puujärvibäcken» ja »torfgrop» 1901 (O. S., HMF).

Tämä eutrafentti laji ei ole alueella harvinainen, sillä huolimatta

suomaiden yleisestä karuluontoisuudesta, on soiden laitamilla siellä täällä eutrofisia juottiläikkiä, joissa *S. teres* voi viihtyä. Squarrosinen muoto on ilmeisesti sileähaaraista muotoa huomattavasti harvinaisempi. — Lajin seuralaiskasvisto on tavallisesti eutrafenttinen, mm. se käsittää toisinaan *S. Warnstorfii*ta.

S. compactum D. C.

T u r k u, Ruissalo, metsälammen reunalla matalina mättäinä; K a a r i n a, Ispoinen, »vuorella lammikossa» 1923 (E. V.); M a a r i a, Hirvensalo 1923 (L. E. K.) sekä Kärsämäki, Pomporahkan kaakkoispuolen kalliotasanteella; R a i s i o, Somersoja, metsäsuonsilmäkkeen korpimaisessa laidassa c. fr. sekä kalliosyvennyksissä; K u u s i s t o 1862 (C. Lundström, HMF) sekä Munkäng 1920-luvulla (L. E. K.); V a h t o, Rehtsuonrahka; N a a n t a l i, Luonnonmaa 1862 (A. Zetterman, HMF) sekä »Viialan vuori» 1922 (E. V.); P a r a i n e n, Gunnarsnäs, omituinen, melkein haaraton paksua *Calliergon*ia muistuttava »*simplex*»-muoto 1877 (Fr. E., HMF) sekä Pyhänsuu, »matalalla metsäkalliolla» 1910 (K. L., HMF); K a r u n a 1874 (Fr. E., HMF); S a u v o, Sandö 1877 (Fr. E., HMF); P ö y t y ä, Mustanoja, metsäsaarekkeessa soiden välillä kuusikossa sekä Valkeasaarenrahka, tupasvilla-sosiatiossa; Y l ä n e, Reitolanrahkan itäpuolella *Scirpus caespitosus*-sosiatiossa; P e r n i ö, Ylikylä 1924 (H. Roivainen), lisäksi Teijo, Punasuo sekä lähellä Hämeenkylää kalliokankareella; B r o m a r v, useita löytöpaikkoja 1908–04 (O. S., HMF).

S. compactum on havaintoalueella varsin yleinen. Tyypillisimpiä kasvupaikkoja ovat nähdäkseni metsäiset kalliot, joilla laji kasvaa tosiaankin kompakteina mättäinä. Näiden väri on tavallisesti vaalean kellanruskea. Oligotrofeilla soilla tulee sammal tummemmaksi ja kookkaammaksi kuin kallioilla kasvaessaan. Kolmantena kasvupaikkana ovat mainittavat vetiset painanteet varjoisissa havumetsissä, joissa laji kasvaa koko lailla totutusta poikkeavan näköisenä. Se on silloin suhteellisen kookas, löyhästi mätästävä, väriltään ± vaaleanvihreänsinertävä. Tällaisena *S. compactum* muistuttaa melko paljon meillä vielä löytymätöntä *S. strictum*ia, jolle se onkin läheistä sukua.

S. palustre L. (= *cymbifolium* Ehrh.).

B r o m a r v, Grundsundträsk 1904 (O. S., HMF).

Yllämainittu löytöpaikkatieto on ainoa tiedossani oleva koko havaintoalueelta, joka kuitenkin kuuluu tämän meillä harvinaisen lajin levinneisyysvyöhykkeeseen maassamme. Ahvenanmaalta lajia on löydetty useasta paikasta. On varsin todennäköistä, että tätä

komeaa *Palustria*-ryhmän edustajaa tulee vielä löytymään monestakin kohtaa Varsinais-Suomen rannikkopitäjistä.

S. centrale C. J.

K a a r i n a, Littoinen 1923 (E. V.); M a a r i a, Pomporahkan kaakkoisreunan ulkopuolella korpipensaikossa; R a i s i o, Somersoja, pienessä metsäsuonsilmäkkeessä; M a s k u, Karevanrahkan reunajuoteissa ja tervalepiköissä; N a a n t a l i, Luonnonmaa 1873 (Fr. E., HMF); P a r a i n e n, Gräggböleträsk 1911, Tara, Kormträsk, »rämeellä» sekä Mustfinnträsk, »mättäitä muodostavana rämeellä» 1913; P e r n i ö, Ylikylä 1924 (H. Roivainen); L a i t i l a, Untamala, Isorahkan itäpuolella olevan suoniityn laidassa; B r o m a r v, »Vitlax» ja »Tallskogskärret» 1903 sekä »Norrstrand, alkärr» 1904 (O. S., HMF); K a r j a l o h j a, useita löytöjä 1901 (O. S., HMF).

Laji on havaintoalueella siellä täällä tavattava, kenties yleisempikin kuin miltä asia ensin näyttää. Kasvupaikat ovat melkein aina samantapaisia, mesotrofisia korpimaisia suonlaitoja ja metsäsoistumia.

S. papillosum Lindb.

T u r k u, »Skanskärret» 1874 (Fr. E.; Dusén 1887, s. 58); M a a r i a, Kärsämäki, Pomporahkan kaakkoispuolen soistuneessa havumetsässä; R u s k o, Pomporahkan itälaitajuotissa; M a s k u, Karevanrahkan laitajuoteissa; V a h t o, Rehtsuonrahkan laitajuotin *Carex rostrata*-sosiatiossa; N a a n t a l i, Luonnonmaa 1923 (E. V.); P a r a i n e n, Gunnarsnäs, »i kärr på berg» 1872 (Fr. E., HMF) sekä Gräggböleträsk 1911 (K. L., HMF) K a r u n a, »Kasklaks» 1874 (Fr. E., HMF); N a u v o, »Finnby» 1874 (Fr. E.; Dusén 1887, s. 58); P ö y t y ä, useita paikkoja: suoniityssä Yläneen rajalla; Kuurnamaanrahka, *Carex limosa*-sosiatiossa; Pöytärahka, *Carex lasiocarpa*-sosiatiossa; Isorahka, tupasvilla- ja *Scheuchzeria*-sosiatiossa (viimemainitussa var. *laevis* Warnst.: lehtisolujen rajakohdissa ei ole papilleja); S ä r k i s a l o »ojan varrella» 1933 (solujen rajakohdat heikkonystermäisiä = var. *sublaeve* Limpr.; leg. P. Niemelä); B r o m a r v, lukuisia löytöpaikkoja, mm. var. *sublaeve* Limpr.: »Prästgårdsmalmkärret» 1903 (O. S., HMF); T e n h o l a, »Bodal 1871 och Härjäntaka 1872» (E. Juslin; Dusén 1887, s. 58); V i h t i Kirkkosuo 1898 (G. Lång, HMF).

Yleisimpiä *Palustria*-ryhmän sammalia havaintoalueella, kuten muuallakin maassamme. Varsinaisia kalvakkanevoja, joissa *S. papillosum* muodostaisi pohjakerroksen pääosan, ei alueella juuri näe, mutta sensijaan laji on kyllä melko yleinen rämeitten ja rahkanevojen laitajuoteissa. Seuralaiskasvistosta mainittakoon, että varvuista ovat yleisimpiä *Andromeda* ja *Oxycoccus quadripetalus*, sarakasveista *Carex lasiocarpa*, *C. pauciflora* (jossain määrin myös *C. ro-*

strata ja *C. limosa*) sekä *Eriophorum vaginatum*, ruohoista *Drosera rotundifolia*, *Scheuchzeria* ja *Menyanthes*. Sammalseuralaisista ovat tavallisimpia *Calliergon stramineum* sekä *Sphagnum apiculatum*.

S. magellanicum Brid. (= *medium* Limpr.).

Maaria, Pomporahkan kaakkoispuolen korpipensaikossa sekä itälaitajuotin reunassa; Raisio, Somersoja, pienen metsäsuonsilmäkkeen korpimaisessa laidassa; Masku, Karevanrahka, juotin reunamilla; Parainen, Levoträsk 1911 (K. L., HMF); Pöytyä, Isorahka ja Kirkkoniitynrahka; Kustavi, »Kattkuru» 1893 (O. Bergroth, HMF); Perniö, Teijo, Punasuo sekä Hämeenkylä, Kovamäki, korpikuusikossa (»var. *virescens*» Warnst.); Bromarv, lukuisia löytöjä 1903–04 (O. S., HMF).

Laji on yleisyydessä edelliseen lajiin verrattavissa, kenties vielä tavallisempi. Se kasvaa toisinaan suon tasapinnassa, mutta useimmiten kuitenkin itsenäisiä mättäitä muodostavana, jotka voivat selvästi eroittautua ympäristöstään. Varvuista ovat *Andromeda* ja *Oxycoccus quadripetalus* sammalen uskollisia seuralaisia; sarakasveista varsinkin tupasvilla sekä *Scirpus caespitosus* ja *Carex rostrata*. Ruohoista tapaa tämän rahkasammallajin kanssa kasvavina ehkä useimmiten *Drosera rotundifolian* ja suomuuraimen. Oligotrafenttinen leima siis ilmenee korkeammassa seuralaiskasvistossa, mutta sama koskee sammalseuralaisiakin. *Polytrichum strictum* näyttää olevan varsin tavallinen ainakin korkeammissa *S. magellanicum*-mättäissä. Alemmissa tasoissa esiintyvät lajin seurassa *S. balticum* ja *S. rubellum* (esim. *S. fuscum*-mättään reunoissa).

S. imbricatum (Hornsch.) Russ.

Maaria, Kärsämäki, ns. Pännämaanrahkan ja Pomporahkan välillä, suonlaitapensaikon *Carex dioeca*-sosiatiossa; Perniö, Teijo, lähellä Punasuota, verraten oligotrofiselta vaikuttavassa harvaa koivupensaikkoa ja tupasvillaa kasvavassa soistumassa; Bromarv, useita löytöjä: »källskog vid Östanbärgviken» 1903 (HMF), »Norrstrand, alkärr» 1904 sekä »snårskog» 1909 (HMF), lisäksi »Räkuby, vid källor» 1904 (omnia legit O. S.).

Koska tämä eteläinen, atlanttisluontoinen ja maassamme levinneisyydeltään lounainen laji on Suomessa harvinainen, lienee syytä tässä hieman selostaa toista löytöäni, josta minulla on tarkemmat muistiinpanot. Tein tämän löydön 28. VII. 1933 Maarian pitäjän pohjoisosassa. Laji muodosti *Carex dioecan* kanssa yhtenäisen 5–6 m² käsittävän sosiation, jota leppä-, koivu- ja pajupensaat var-

jostivat. *S. imbricatum*-kasvusto oli hyvinvoipaa, löyhää ja tasaista. Sosiation valtalajien tärkeimpiä seuralaisia olivat *Oxycoccus quadripetalus*, *Equisetum limosum*, *Potentilla erecta*, *Viola palustris* ja *Carex Goodenowii*. Näiden minkään lajin runsaus ei kuitenkaan ollut huomattava. Vähemmässä määrässä kasvoi *Orchis incarnatus*ta sekä *Rubus arcticus*ta. Hyvin niukkoja olivat *Pinus*- ja *Betula*-taimet, *Carex lasiocarpa*, *C. rostrata*, *Eriophorum vaginatum*, *Menyanthes* ja *Peucedanum*. Sammalseuralaisista huomasin ainoastaan *S. angustifolium*ia.

KIRJALLISUUS.

Dusén, Karl Fr., 1887, Om Sphagnaceernas utbredning i Skandinavien. Akad. avh. Upsala.

Jensen, C., 1915, Danmarks Mosser. I. Köbenhavn.

Krohn, Väinö, 1931, Suomen rahkasammalet. Porvoo.

Lindberg, Harald, 1899, Bidrag till kännedomen om de till Sphagnum Cuspidatum-gruppen hörande artenas utbredning i Skandinavien och Finland. Acta Soc. F. Fl. Fenn., 18, n:o 3, s. 1—26.

DEUTSCHES REFERAT.

ZUR KENNTNIS DER VERBREITUNG SOWIE DES STANDORTSCHARAKTERS DER SPHAGNUM-ARTEN IN SÜDWESTFINNLAND (AB).

Das vorliegende Verzeichnis enthält Angaben über die Verbreitung sowie über den Standortscharakter von 34 *Sphagnum*-Arten in der südwestlichen Ecke Finnlands, den Küstenkirchspielen der Florenprovinz *Ab*. Die Kirchspiele des Binnenlandes sind sphagnologisch noch zum grössten Teil unerforscht. Die Angaben gründen sich z.T. auf Verfassers eigene Beobachtungen hauptsächlich aus der nächsten Umgebung von Turku, z.T. auf fremdes Material. Von letzterem seien in erster Hand erwähnt die Sammlungen der Botanischen Museen der Universitäten Helsinki und Turku. Ergänzende Angaben wurden ausserdem aus der Literatur erhalten (Dusén 1887, Lindberg 1899). Von Verfassers Proben liegen die meisten als Dubletten in den oben erwähnten Sammlungen vor. Die eigenen sowie die in Turku aufbewahrten Proben hat Verf. nachgeprüft.

Mit Ausnahme einiger kleineren Vermoorungen in manchen Küstenkirchspielen sind die Moore des südwestlichen Finnlands im allgemeinen oligotroph. Oft herrscht ein ± deutlicher Hochmoortyp mit ausgedehnten *S. fuscum*-Siedlungen vor. Nur die Randteile sind nährstoffreicher und auch ihre *Sphagnum*-Decke entsprechend artenreicher. Folgende in Finnland seltene Arten sind im Gebiet angetroffen geworden: *S. pulchrum* (Kirchspiele Pöytyä und Tenhola), *S. palustre* (Bromarv) und *S. imbricatum* (Maaria, Perniö und Bromarv). Interessant ist das Vorkommen von *S. Lindbergii* im Untersuchungsgebiet. Verf. hat die Art in ingesamt 5 Kirchspielen (Rusko, Masku, Pöytyä, Yläne und Perniö) angetroffen. Von diesen dürfte der Fund aus Perniö (60° 12' n.Br.) bis auf weiteres der südlichste in Finnland sein. — Zum Schluss mag erwähnt werden, dass insbesondere bezüglich der allgemeinen Arten (z.B. *S. fuscum*, *S. angustifolium*, *S. magellanicum*) die mitgeteilten Fundortsangaben keine allgemeinen Schlüsse über die Verbreitung dieser Arten zulassen, denn gerade sie sind in den Sammlungen oft nur von wenigen Fundorten vertreten gewesen.